

РАДІОНОВА О. М., кандидат економічних наук, доцент

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

ДЕМОКРАТІЯ УЧАСТІ: PRO ET CONTRA

Період з другої половини ХХ століття для суспільно-політичних наук та практики державного управління можна окреслити як час активного пошуку нових орієнтирів суспільного розвитку, який триває й понині. Поступово стає очевидним, що модель суб'єкт-об'єктних відносин, яка базується на визначенні держави як «суб'єкта державного управління» та суспільства, як «об'єкта державного управління», вичерпала себе через неспроможність адекватно реагувати на виклики та ризики сучасності, а у деяких випадках і сама створює ці ризики.

Саме ці роздуми в західній політико-управлінській науці на межі 80-х – 90-х рр. ХХ ст. призвели до переосмислення традиційної моделі державного управління та поширення і визнання нової управлінської моделі, яку об'єднують під загальним терміном «Governance». У рамках концепції Governance забезпечується перехід від суб'єкт-об'єктних відносин між органами влади та інститутами громадянського суспільства до суб'єкт-суб'єктних, партнерських взаємодій зазначених акторів, створюються можливості для участі населення в управлінні.

Традиційна влада здійснюється спеціально сформованим бюрократичним апаратом; нова – передбачає різноманітні форми участі громадськості: *обговорення, ініціативи, збори, слухання, комісії, форуми, робочі групи, круглі столи* [1]. «Нове публічне врядування» розглядає державне управління як обов'язковий процес взаємодії великих організованих груп людей з приводу вироблення і реалізації державно-

управлінських рішень, з орієнтацією не на досягнення результату управлінської діяльності будь-якою ціною, а на формування демократичного механізму вироблення і реалізації рішень на підставі суспільного консенсусу в принципових питаннях. Тим самим, з впевненістю можна стверджувати, що *політико-адміністративний концепт «Governance» відповідає принципам партисипативної та деліберативної демократії*, вимогам ефективності, відповідальності та відкритості, а також поступово наближає до суспільного самоврядування.

Суттєвими перевагами залучення громадян до вироблення та прийняття державно-управлінських рішень, їх впровадження у життя, є *високий рівень інтелектуальної та практичної обґрунтованості рішень*, що приймаються. *Система учасницького врядування забезпечує чотири головні переваги:*

1. Урядові програми безпосередньо впливають на життя громадян, а традиційні інституції і процедури не завжди здатні визначити і розв'язати проблеми, що їх вважають серйозними ті або інші групи громадян.

2. Друга потенційна перевага учасницького врядування пов'язана з неоціненною допомогою громадян у процесах планування й запровадження програм і проектів, адже громадяни докладно знають місцеві умови, потреби і прагнення.

3. Полегшення запровадження планів і програм (жителі більш охоче працюватимуть задля успішної реалізації проектів, якщо вони брали участь у їх плануванні).

4. Залученість громадян має ключове значення для розвитку демократії, бо громадянам буде легше вимагати від обраних і призначених урядовців відповідальності за їхні дії [2, с. 266–269].

Системність підходу дослідників до розуміння партисипативної моделі демократії полягає в тому, що вони акцентують увагу не лише на

перевагах подібної системи, а й наводять аргументи недоліків участі громадян в урядуванні. *По-перше*, урядові витрати можуть зростати внаслідок залучення додаткових коштів, спрямованих на інформування громадськості, а в деяких випадках – на проведення референдумів. *По-друге*, вимоги громадян додатково вивчити питання можуть затримати підготовку й реалізацію планів, призвівши таким чином до значно більших витрат за умов інфляції. *По-третє*, громадяни-нефахівці можуть не мати компетентності, потрібної для адекватного судження про технічні аспекти планів і програм, а спроби урядовців прояснити деякі нюанси можуть призвести до великих втрат часу. *По-четверте*, існує небезпека, що громадяни, які братимуть участь у плануванні та (або) реалізації програм і проектів, матимуть у край обмежений світогляд і перейматимуться тільки їх впливом на своє безпосереднє оточення і довкілля, призводячи таким чином до конфліктних ситуацій. *По-п'яте*, індивіди, що беруть участь у створенні програм та ухваленні рішень, можуть не репрезентувати широкі верстви населення. *По-шосте*, може виникнути конфлікт між цінностями, представників *учасницького врядування* та цінностями, що їх дотримується більшість обраних урядовців і бюрократів. Але такий конфлікт можна вважати конструктивним, якщо обрані представники влади будуть змушені по-новому поглянути на свої цінності. *По-сьоме*, питання, що їх з ініціативи громадян виносять на референдуми, можуть бути недолуго сформульовані й призвести до проблем втілення в життя рішень, ухвалених на референдумах [2, с. 269–275].

Фундаментальний недолік, який часто відзначається критиками теорії партисипативної демократії, полягає в тому, що вона, фактично абсолютизуючи ідею загального інтересу, таїть у собі загрозу «тиранії більшості». Адже при практичній реалізації багатьох положень теорії демократії участі залишаються відкритими проблеми автономії

особистості, свободи індивідуальності, а також проблеми добровільності участі або неучасті в державно-управлінському процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сунгуров А. Общественное участие как условие формирования гражданского общества URL : www.prof.msu.ru/publ/conf/conf05.htm.
2. Ціммерман Дж. Ф. Учасницька демократія: відродження популізму. Демократія: Антологія [упоряд. О. Проценко, В. Лісовий]. К. : Смолоскип, 2015. 1108 с. С. 263–304.